

„Csak ha valaki fáj bennünk, akkor nyílik ilyen sebzetten ki a tekintet...” Csakhogy, nem sokkal később, ugyanannak az oldálnak az alján, már már érvénytelenítve, deszenzitizálva az előző szép pillanatot, a szöveg hirtelen önmagát kezdi parodizálni, amikor az egyik szereplő azt mondja: „... a kerti ünnepség szervezése da-dog, munkába kell pörögnünk nagy elánnal, legutóbb esküt tettünk rá, mert ezt a szalmaszálát el kell még kapnunk...” És így tovább: a túl stilizált beszédmód megakadályozza a szereplőkkel való lelki azonosulást: nem emberek ők, csak egy perpetuum mobileként nagy elánnal pörgő stílus betűhalmazai, szókörpuszai, jelzőajakulációi.

Egyszóval furcsa, mehökkentő könyv ez (az egyik legjobb elhibázott könyv, amit valaha olvastam): névtelen, semmiben lebegő, elképzelhetetlen alakok beszélnek benne olyan érzésekről, melyek nem lehetnek az övéik, mert ők nem léteznek, nem sikerült az írónak lelket lehelni beléjük (vagy tán nem is akart) ezek a mi érzéseink, a legnagyobb fájdalmaink s e fájdalmaink közepette oly végtelenül eredetinek, megismételhetetlennek s emberi szavakkal megfogalmazhatatlannak tetsző gondolataink. S talán mégsem olyan nagy baj, hogy a maszkabál s a rokokó paródia kicsit enyhíti az erejüket – mert Nagy Gabriella olyan sokat tud a lélekről, hogy az már már veszélyes. S talán ír majd még olyan regényt is, amibe (szinte) bele lehet halni. (Palatinus)

M. NAGY MIKLÓS

SZÍNHÁZ

Frunza Hamletje Budapesten

Például Demeter András Claudiusként végigordibálja gyónását. Balázs Attila pedig Hamlet szerepében egy fura kis, síneken közlekedő hajtányos szerkezetten föl s alá himbálódzva fejtegeti, legyen vagy ne legyen. Arról nem is beszélve, hogy már legelső megjelenésekor is zavarodott elme benyomását kelti. Fel is vetődött bennem a kérdés, hová fejlődhet még e karakter, ha megtudja, apja ugye nem ágyban, párnák közt végezte. Később atyjának szelleme kézzártéttel indítja el a gramofont, hogy a muzsika bűgő férfihanggal, lágy zongorafutással kellőképpen cseppfolyóssá tegye Hamlet és Gertrudis vitáját.

De ha már a síneknél tartunk. Mert bár a Nyugati pályaudvar Ceglédi termében nem is tűntek oly idegennek a sínek, ám az előadástól annál távolibbnak éreztem őket. Nem is távolinak, inkább jelentésmeseknek. Lényegében akármilyen játszódhatott volna e díszletben, semmi sem magyarázta azonban azt, hogy éppen Shakespeare Hamletjének kell itt megtörténnie. Mondjuk, a sínen tologatták a halott király és később Ophelia tetemét, egy alkalommal pedig azon mérte össze testi és lelki erejét Claudius és Hamlet, miként egymással szemben állva tolták és vonták a fa padlózatú járművet. Ekkor

Claudius időleges győzelmével végződött a harc, hogy aztán diadalittas ordibálással győnjön meg gaztettét Istennek. És ezenkívül is épp eleget üvöltöztek az előadás során. A finom, érzékeny és felettébb lírai mondatok is gyakran indultól fröcsögve hangzottak el. Egyáltalán: túl sok volt. Minden. A díszlet, a jelmez, a játék. Gyakorta folyt például a háttérben filmvetítés. Vonuló tömeg egy kopottas, fekete-fehér felvételen. Esetleg Horthy-temetés. Vagy valami más. Lényegében mindegy is volt, hiszen mint ahogyan a sínekre, erre sem találtam magyarázatot. Igaz, az ódon vetítógép ütemesen kattogó hangja olykor különös atmoszférát kölcsönzött a kongó akusztikájú térnek. Efféle kételyek merültek fel bennem a papírmáséba csomagolt Hamlet és Ophelia láttán is. Szó, szó, szó. Szavak díszlegetek azokon a papírdarabokon, melyeket *Adriana Grand*, a díszlet- és jelmeztervező rájuk aggatott azzal a céllal, hogy ettől örültebbnek látsszanak. Ám olybá gondolom, az egyébként máskor lehengerlően döbbenetes Balázs Attila és a roppant tehetségesnek mutatkozó *Magyari Etelka* e zavaró papírfecnik nélkül is könnyedén jutott volna el az örület végső határára. Sőt. És bár kétségtelen, a tizenhárom fős zenekar kiválóan adta *Cári Tibor* lírával meghintett borzongató muzsikáját, néha a csend mégis többet mondott volna el. Magyari Etelka Ophelia halála előtti utolsó jelene csodaszépen lélekbe markoló is lehetett volna, ha nem csendül hangos zeneszó és nem zizeg folyvást a ráaggatott papíróltözék. Épp elég lett volna szárnyalóan tiszta énekhangja és erőteljes jelenléte. Mint ahogyan Balázs Attilának is megdöbbenően felkavaró erejű lehetett volna nagymonológia, ha nem azon vesződik, hogy azt a sínen guruló szerkezetet taszigálja előre-hátra.

Pedig olyan ígéretes volt a kezdet. Ahogyan a katonák lehajtott fővel cipelték a halott király koporsóját és mögötte oly árulkodóan vonult a rokonság. Gertrudis Hamlet vállára borulva teátrálisan zokogott, Polonius tisztelettudóan lépkedett mögöttük, Claudius pedig, mintha kissé untatta volna a gyászmenet, a távolból figyelte a vonuló rokonságot. Balázs Attila hófehérre dermedt arcára akkor leírhatatlanul mély fájdalom ült ki. Nem amolyan magamutogató, hanem ami belül van, amit teljes valójában tényleg nem láthat szem. Még fel sem ocsúdhattam, már lagzit ült a friss jegyespár és még el sem égett a mögöttük lángoló vetítőlámpa, már elhangzott az igen. Claudius esküvői beszédét szálló pernye szegélyezte. Aztán nem maradt más, csak a hamu.

A kiváló *Tokai Andrea* Sírásóként hiába változott magabiztosan Karády Katalinból clownná, majd latolgotó filozófussá szempillantás alatt, a fölött mégsem térhettem napirendre, hogy szonokat dudorászva zongorázott, aztán Horatio és Hamlet beszélgetéséhez fűzött andalító aláfestést. *Horányi László* azonban konzekvensen vitte végig játékán a kacagtató iróniát Poloniusként, melynek helye volt e kuzsa és nagyszabású előadásban. Hamlet szájából is gyakran hangzottak el a szavak maró gúnnyal és pikírt nemtörődomséggel átitatva, melyektől azonban az ő karaktere kissé súlytalanlanná is vált. Eltűzöttnek tűnt a Yorick koponyájával való huncutul nevetgélő birkózás is Hamlet és Horatio között, aztán a dán királyfi

latinus tánca hasonlóképpen, mely azonban haldoklásakor gyönyörű haláltangóként tért vissza. Ígéretes volt *Bandi András Zsolt* belépője színészkirályként, amint Aeneas monológját először öblösen, nagyszabásúan szavalta, majd visszafogottan, érzéssel zárta.

Azt azonban végképpen nem értem, miért nem zökkenhet ki az idő, miért kell kibicsaklania? És vajh' mi okból nem számúzhatik ki a herceget hév gyorsasággal, miért szükséges vilámsebesen felkészülnie tehát? Nem beszélve a parittyaköves nagymonológokról, a „népi csalafintaságról” és az ehhez hasonló erőtlen próbálkozásokról. Mert ha *Arány megismételhetetlenül csodálatos, bizsergetően lírai és mehökkentően gyomorjavító fordítása esetleg archaikusnak találtatna, akkor tessék azt maivá téve újrafordítani, nem valamiféle köztesen bántó szöveget használni, ezúttal nevezetesen Eörsi István munkáját.*

Szóval volt itt minden. Például egy zseniálisan kivitelezett vívás Hamlet és Laertes között, mely döbbenetes realitása végett már-már arra készítetett, hogy körömrághva várjam a mérkőzés végkifejletét. Meg persze volt még nagyzenekar, voltak sínek, fények, szonok, eltévedt zongora, különös, számomra magyarázat nélkül maradóan Monarchia-korabeli férfijelmezek és a húszas évekre jellemző, a feminizmus berobbanását idéző női öltözetek. Egy csak a baj. Ha már giccsgyanús, hatásvadász elemekhez nyúlunk, tegyük azt agresszív szélsőséges-séggel. Legyen az oly mértékben végtelen, hogy feledve „olcsóságát”, „művészetté” alakuljon át szemünk előtt. Ilyesféle történt *Victor Ioan Frunza* korábbi rendezésében, a Balázs Attila és Tokai Andrea főszerepelte Ionescu Leckében, ahol egy olyan határon lépett át a rendező az elmondhatatlanul zseniálisan alakító színészekkel, melytől feszítően szép tragédiává változott a groteszk és morbid humor. Itt és most a *Temesvári Csiky Gergely Színháznak* ez nem sikerült. Megmaradtak a szonok, a látványos jelmezek, a céltalan, úttalan sínek és az örökkön kattogó vetítógép. S a többi?

SZEPESI KRISZTINA

Fiatalok kaposvári stúdiója

Véletlenül vagy szándékosan ezt nem tudhatom két, élesen különböző karakterű darab került egymás mellé a kaposvári stúdió műsorán (két egymást követő estén). Petr Zelenka és Tennessee Williams között az összekötő kapocs Nagy Viktor személye, illetve a tény, hogy mindkét előadást az ifjabb nemzedékhez tartozó rendező követte el. *Réthly Attila* és *Léner András*. Ilyen esetekben még szemléletesebben látszik, hogy mennyire van stílusa ennek a társulatnak, a konkrét daraboktól függetlenül van elképzelésük a színházesinálásról. Békésen lehet így játszani egyszerre a kortárs cseh és a klasszikus amerikai darabot, nem fognak összeütközni.

Petr Zelenka *Hétköznapi örületek* című darabját a budapesti közönség már a 2003-as Kortárs Drámafesztiválon is láthatta a prágai Dejvícké Divadlo előadásában. Zelenka a szöveget kifejezetten a prágai társulatra írta és maga rendezte az ősbemutatót is. A szerzőnek